

Nr 6.

Ankom till riksdagens kansli den 6 mars 1925 kl. 12 m.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckt motion om beredande av möjlighet att i större landskommuner överflytta vårdandet av folk- och fortsättningsskoleväsendet till den borgerliga kommunen.

I en i andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 128, har herr *Mosesson* hemställt, »att riksdagen måtte besluta ingå till Kungl. Maj:t med begäran om förslag till sådan lagändring rörande folkskoleväsendet i våra större landskommuner, att Konungen må kunna förordna att i kommun, som därom gör framställning, folk- och fortsättningsskoleväsendet må utgöra en angelägenhet, som den borgerliga kommunen har att vårda i likhet med vad som säges i lagen av den 25 juni 1909 rörande folkskoleväsendet i vissa städer».

Till stöd för sin hemställan har motionären anfört följande:

»Genom lagen av den 25 juni 1909 angående folkskoleväsendet i vissa städer har i rätt stor utsträckning den dualism avlägsnats, som förr besvärade städernas ekonomiska förvaltning i så måtto, att den kyrkliga och borgerliga kommunen utan lagstadgat samarbete skötte envar sitt område.

Numera ligger i överensstämmelse med möjlighet, som angivna lag öppnar, i allmänhet folkskolans ärenden i händerna på en av kyrkostämman och stadsfullmäktige gemensamt tillsatt folkskolestyrelse.

Givetvis yppade sig vissa svårigheter vid övergången till den nya ordningen, men i stort sett ha verkningarna av lagen visat sig vara goda i ekonomiskt och organisatoriskt avseende. De flesta städerna i vårt land ha ur sitt ekonomiska liv borteliminerat de osäkerhetsmoment och den dualism, som den gamla ordningen medförde.

Den kungliga kommittén av den 31 december 1918 överlämnade den 30 december 1922 förslag till lag om församlingsstyrelse samt till bestämmelser om folkskoleärendenas överflyttning från den kyrkliga till den borgerliga kommunen. Emellertid blev detta kommitténs förslag utsatt för ett allmänt och stundom häftigt motstånd. Tiden tyckes ej vara inne för en lösning av alla de frågor, kommittén behandlat. Ur kommitténs komplex av spörsmål borde ett ärende uttagas och bringas till lösning.

För landskommunerna finnes enligt nu gällande författning ingen möjlighet
Bihang till riksdagens protokoll 1925. 5 saml. 6 häft. (Nr 6.)

att tillförsäkra sig enhetliga principer i fråga om den kyrkliga och borgerliga kommunens ekonomi. Kyrkostämman är ju beslutande församling rörande kyrkans och folkskolans angelägenheter. Flerstädes äro kyrkostämmorna alltför fataligt besökta av målsmän för olika orter inom socknen och för olika meningar för att de skulle kunna sägas vara ett konstant och fulltonigt uttryck för folkviljan. Stundom är ett fåtal personer närvarande; stundom har en mer eller mindre öppen agitation för kår- eller klassintressen fört en ensidigt sammansatt menighet till överläggningen, och skolrådets förslag omkullkastas ofta av denna tillfälliga stämmopublik.

Den bitterhet de frånvarande känna, när de ekonomiska verkningarna av beslutet uppenbara sig, frestar dem att en annan gång söka agitera ihop en motsatt stämmomajoritet. Vissa kommuner kännetecknas av sådana kupper och kastningar. Genom oberäkneliga faktorerers spel försvåras lösningen av våra kommunalpolitiska skatte- och organisationsproblem.

Ehuru dessa osäkerhetsmoment möta inom skilda delar av kyrkostämmans maktområde, äro de ekonomiskt mest kännbara i fråga om folkskolan, enär dennas andel i budgeten är så stor. En ändring i vad det gäller folkskoleärendena är fördenskull mera trängande ur ekonomisk synpunkt än i någon annan fråga, som kyrkofullmäktigekommittén behandlat.

Det torde icke vara välbetänkt att genomföra en ovillkorlig ändring i nu gällande bestämmelser rörande folkskoleärendenas handläggning i landskommunerna, men en fakultativ ändring borde möjliggöras. I de kommuner, där kyrkostämman alltjämt är ett lämpligt och väl nyttjat organ för folkskoleväsendets vård påkallas ingen förändring, men av många stora och vidsträckta kommuner skulle en möjlighet till skolväsendets överflyttning på den borgerliga kommunen hälsas med tillfredsställelse. Konungen borde ha möjlighet att bevilja de landskommuner, som hava kommunalfullmäktige och som hos Konungen göra framställning därom, rätt att överflytta folkskoleärendena på den borgerliga kommunen i överensstämmelse med vad som stadgas i lagen av den 25 juni 1909 för vissa städer.»

*Utskottets
yttrande.*

Vid 1918 års urtima riksdag avläts med anledning av en av herr K. J. Ekman väckt motion (I: 18) en skrivelse till Kungl. Maj:t, vari anhölls om utredning, »huruvida och i vad mån representativt system må kunna införas jämväl i den kyrkliga kommunen». På grund av denna skrivelse tillkallades sedermera, den 9 januari 1919, särskilda sakkunniga för att verkställa den av riksdagen begärda utredningen. Dessa sakkunniga upptogo jämväl till behandling frågan om folkskoleväsendets överförande till den borgerliga kommunen. Med hänvisning till detta förhållande blev en vid 1919 års lagtima riksdag väckt motion (II: 222) med förslag till utredning rörande detta spörsmål avstyrkt av konstitutionsutskottet, som likväl uttalade sympatier för motionens syfte, samt avslagen av kamrarna.

Omformälda sakkunnigutredning har sedermera slutförts och hava resultaten av densamma sammanförts i ett den 30 december 1922 avgivet »betänkande med förslag till lag om församlingsstyrelse samt till bestämmelser om folkskoleärendenas överflyttning från den kyrkliga till den borgerliga kommunen m. m.» I betänkandet föreslås bland annat, att ärenden rörande folkskole- och fortsättningsskoleundervisningen samt dithörande anstalter skola överföras från den kyrkliga till den borgerliga kommunens kompetensområde. Något förslag i detta hänseende — eller beträffande andra i betänkandet behandlade spörsmål — har emellertid ännu icke framlagts av Kungl. Maj:t och är, enligt vad utskottet inhämtat, icke heller under innevarande riksdag att förvänta.

Enligt nu föreliggande motion skulle lösningen av frågan om folkskoleärendenas kommunala handläggning ernås på en annan linje än den i det åberopade sakkunnigbetänkandet angivna. Dessa ärenden skulle nämligen icke *obligatoriskt* överflyttas till den borgerliga kommunen; däremot skulle principerna i lagen den 25 juni 1909 angående folkskoleväsendet i vissa städer göras tillämpliga även för landskommunernas vidkommande, varigenom alltså förutsättningar för en *fakultativ* överflyttning av folkskoleärendena inom dessa kommuner skulle uppstå. Liksom enligt lagen den 25 juni 1909 skulle det härvid ankomma på Konungen att efter därom gjord framställning förordna om tillämpning i viss kommun av den nya anordningen för folkskoleärendenas handläggning. Motionärens framställning utmynnar, såsom nämnt, i förslag om avlåtande av skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utarbetande av lagförslag i denna riktning.

Utskottet finner den i föreliggande motion uttryckta uppfattningen rörande behovet av en ändring av bestämmelserna beträffande folkskoleärendens kommunala handläggning vara riktig. En överflyttning av dessa ärenden till den borgerliga kommunen, när fullmäktige där finnas, torde genom ärendenas behandling i representativ ordning medföra vissa praktiska fördelar, i det att möjlighet till ett bättre avvägande av olika utgiftsposter mot varandra och till en klarare överblick över den totala utgiftsbördan härigenom skulle vinnas. Särskilt inom de större kommunerna skulle detta säkerligen visa sig vara av stort värde.

Genom att i tillämpliga delar utsträcka giltigheten av lagen den 25 juni 1909 angående folkskoleväsendet i vissa städer också till landskommunerna skulle man på ett enkelt och praktiskt sätt, även utan någon mera genomgripande förändring av hithörande lagstiftning, vinna den fördelen, att den i ett flertal städer med framgång prövade anordningen för skolärendens handläggning jämväl skulle kunna inom en snar framtid komma till användning i de kommuner på landsbygden, där så finnes lämpligt. Det föreslagna tillvägagångssättet ansluter sig till redan prövade förhållanden och innebär sålunda ett fullföljande av grundsatser, vilka även i gällande lagstiftning kommit till uttryck.

Utskottet finner dock en mera ingående jämförande prövning av såväl nu föreliggande som andra förslag i frågan påkallad för att ett väl grundat avgörande skall kunna träffas.

Utskottet får alltså hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande frågan om utsträckning av lagen den 25 juni 1909 rörande folkskoleväsendet i vissa städer att gälla även för landsbygden.

Stockholm den 6 mars 1925.

På konstitutionsutskottets vägnar:

K. von GEIJER.

Närvarande: Herrar von Geijer, Sävström, Strömberg*, K. J. Ekman, Hellberg, Reuterskiöld, David Bergström, G. W. Hansson, Dahl, Larsén, A. W. Johansson*, Magnusson i Tumhult, Borg*, Pehrsson i Göteborg, Hallén*, Andersson i Igelboda, Jeppsson, Forssell, Svensson i Grönvik och Jensen.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Andersson* i Igelboda.
